

לא רק אתם נצבים

מים ראשונים: 'נצבים' של פרשתנו, כחלק מחתימת התורה והפרידה ממשה, היא חוליה אחרונה בשרשרת ארוכה של מופעי השורש נצ"ב או יצ"ב בתורה, הנזכרים בהקשרים שונים. כבר עשינו 'יעף' על אזכור השורש נצ"ב או יצ"ב בתורה [בחינוך נצבים](#) על פרשה זו לפני כמה שנים. הפעם נבקש לעבור שוב על חלק מאזכורים אלה, אך לא בחידות וברמזים נסתרים, אלא בדרשות ופירושים נאים.

אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל: טפכם נשיכם וגרף אשר בקרב מחניף מחטב עציף עד שאב מימיך: (דברים כט-י).¹

וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום: וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה: (בראשית יח א-ב).

מסכת בבא מציעא דף פו עמוד ב

"וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום" ... אמר רבי חמא ברבי חנינא: אותו היום יום שלישי של מילה של אברהם היה, ובא הקב"ה לשאול באברהם ... חזייה לקב"ה דקאי אבבא, היינו דכתיב: "אל נא תעבור מעל עבדך". כיון דחזא דקא אסר ושרי, אמר: לאו אורח ארעא למיקם הכא, היינו דכתיב: "וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם".²

הנה אנכי נצב על עין המים ובנות אנשי העיר יצאת לשאב מים: והיה הנער אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אתה הכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדני: (בראשית כד יג-ד).³

ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו: והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך: (בראשית כח יב-ג).⁴

בראשית רבה פרשה סט סימן ב

¹ ובהמשך שם: "כי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום". כאשר הכוונה היא בעיקר לדורות הבאים, למבט קדימה. כלשון הגמרא במסכת שבועות לט ע"א: "אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני, דורות הבאים וגרים העתידין להתגייר מנין?", ובשמות רבה כח ו: "אלו הנשמות העתידות להיבראות שאין בהם ממש שלא נאמרה בהם עמידה; שאע"פ שלא היו באותה שעה, כל אחד ואחד קבל את שלו". וכך גם במקורות נוספים עליהם הרחבנו בדברינו [אשר ישנו פה ואשר איננו](#) [פה](#) בפרשה זו בשנה האחרת. הפעם נרצה דווקא ללכת אחרונה, לאותם ה"נצבים" שמתחילת ספר התורה - הנצבים שלפני פרשת נצבים.

² גמרא זו שהקב"ה בא לבקר את אברהם לאחר שמל את עצמו, יש להשלים בגמרא שבת קכז ע"א הדורשת: "גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה", מכך שאברהם מבקש מהשכינה (מהקב"ה) להמתין, כי יש לו אורחים. וכלשון הגמרא שם: "מדת בשר ודם - אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבוא אצלך, ואילו בקב"ה כתיב: אל נא תעבור מעל עבדך". בחיבור שתי הדרשות נקבל את הנצב והנצבים הראשונים בתורה, אצל אברהם. הקב"ה נצב ליד אוהלו של אברהם לבקר אותו בחוליו ואילו הוא מבקש שימתין לו משום שהוא רואה שלושה אנשים נצבים עליו - אורחים שיש להתייחס אליהם. ויש עוד להוסיף שאברהם רץ לקראת האנשים הנצבים. משמע שנצבים איננו בהכרח קרוב ממש, אלא עמידה מכובדת במרחק מסוים - לתת לצד השני להבחין שאתה כאן ולאפשר לו להתייחס. כך בוודאי נכון באורח שממתין לראות אם בעל הבית מקבל אותו או לא. האם הנצבים שבפרשתנו הוא עמידה "לפני ה' אלוהים" בקרבה של אהבה או במרחק של יראה? השווה עם מעמד הר סיני.

³ והנערה היא רבקה הממהרת ומערה את כדה להשקות מים, לא רק לאיש אלא גם לבהמה, כי זה גם זה זקוקים לישועה: "והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצליח ה' דרכו אם לא". לא בניחוש או בקסם מסבירים פרשני המקרא: רמב"ן, עקידת יצחק ועוד בעלי הגיון וסברא, כי אם בסימן של תכונות אופיה. כך גם אנו נצבים על עין מעיין מים חיים, עם פרוס הימים הנוראים. עומדים נצבים ומשתאים, לא לקסם ולא בניחושים: היבואו תשועה ומים חיים באלו הימים, לבני בניו של יצחק בן הזקונים? התיטה כף הדין לחסד ולרחמים, לפני החותך לכל חי חיים ארוכים, ככדה של רבקה על שכמ נעורים, אשר השקה נפשות עייפים?

⁴ ומה עושה יעקב אחרי שהוא מתעורר מחלום הסולם בו ראה את הקב"ה נצב (עליו או על הסולם, ראה המדרש להלן)? הוא בונה מצבה צנועה, ככתוב שם בפסוק יח: "וישפם יעקב בבקר וינח את האבן אשר שם מראשיתו וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה". בנוסף, הוא נודר נדר שאם וכאשר יחזור בשלום לארץ ולבית אביו, יקים מצבה קבועה ונכבדה יותר, ככתוב שם בפסוק כח: "והאבן הזאת אשר שמתתי מצבה יהיה בית אלהים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך".

"והנה ה' נצב עליו" - ר' חייא רבה ור' ינאי. אחד אמר: "עליו" - על סולם. ואחד אמר: "עליו" - על יעקב. מי שאומר: "עליו - על הסולם" - נחא.⁵ אלא למי שאומר: "עליו - על יעקב" - מתקיים עליו.⁶ אמר ר' יוחנן: הרשעים מתקיימים על אלוהיהם: "ופרעה חולם והנה עומד על היאור" (בראשית מא),⁷ אבל הצדיקים אלוהיהם מתקיים עליהם, שנאמר: "והנה ה' נצב עליו".⁸

בראשית רבתי ויצא

... וראה עומד ליעקב אבינו.⁹ ודבר הקב"ה ליעקב: יעקב בני, בזאת העת נצבתי עליך, עד אשר יתיצבו בניך לפני, שנאמר: "והנה ה' נצב עליו" (בראשית כח ג). וישראל: "ויתיצבו בתחתית ההר" (שמות יט ז), "אתם נצבים היום" (דברים כט ט).¹⁰

וַיֵּצֵב שָׁם מִזְבַּח וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (בראשית לג)

וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מִצֵּבָה בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר־דָּבַר אֲתוֹ מִצֵּבַת אָבֶן וַיִּסֹּף עָלֶיהָ נֶסֶף וַיִּצַק עָלֶיהָ שָׁמֶן: (בראשית לה יד)
וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מִצֵּבָה עַל־קַבְרֹתֶיהָ הִוא מִצֵּבַת קַבְרֹת־רַחֵל עַד־הַיּוֹם: (שם שם כ).¹¹

בראשית רבה פרשת וישלח, פרשה עט סימן ח

"ויעב שם מזבח ויקרא לו אל אלוהי ישראל" (בראשית לג כ). אמר ריש לקיש: "ויקרא לו אל אלוהי ישראל" - אמר: אתה אלוה בעליונים, ואני אלוה בתחתונים. ר' הונא בשם ריש לקיש אמר: אפילו חזן הכנסת אינו נוטל שררה לעצמו, ואתה היית נוטל שררה לעצמך? מחר בתוך יוצאה ומתענה, זהו שכתוב: "ותצא דינה בת לאה".¹²

וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מֵאֱלֹמִים אֱלֹמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלֵמְתֵי וְגַם־נִצְבָה וְהִנֵּה תִסְבִּינָה אֲלֵמְתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינּוּ לְאֲלֵמְתֵי: (בראשית לו ז).

וְלֹא־יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנְּצָבִים עָלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָל־אִישׁ מֵעָלָיו וְלֹא־עָמַד אִישׁ אֶתוֹ בְּהַתְּוֹדֵעַ יוֹסֵף אֶל־אָחָיו: (בראשית מה א).¹³

⁵ יש לו הסבר נוח ופשוט: ניצב כפשוטו - עומד. המלאכים עולים ויורדים על הסולם וה' עומד מעליהם, על ראש הסולם.
⁶ לא כדרשה של ר' יוחנן להלן שהקב"ה "מתקיים על הצדיקים", אלא במובן של "מתקיים" כמגן ושומר.
⁷ היינו הם מכפיפים את האלוהים שלהם תחת מלכותם הארצית, עושים מעצמם אלוהות, ובכך מצדיקים את שלטונם המוחלט. הוא פרעה שאמר: "לִי יָאֵרִי וְאֵינִי עֲשִׂיתִנִּי" (יחזקאל כט ג). ראה גם ישעיהו יד יד, על מלך בבל: "אֶעֱלֶה עַל בְּמַתִּי עַב אֲדַמָּה לְעַלְיוֹן".
⁸ כבר הרחבנו לדון במדרש זה בדברינו **סולם - סמל יעקב** בפרשת ויצא וכאן נביא רק הדרוש לעניינינו. כבר אמר ריש לקיש על פסוק זה, בגמרא חולין צא ע"ב: "אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו - כאדם שמניף על בנ", ואולי הוא מכון בכך לדרשת ר' יוחנן בר-הפלוגתא שלו, לעיל. אבל דברי ר' יוחנן במקומם עומדים נצבים: הקב"ה נצב על האבות ומתקיים על הצדיקים. האם מעשה אבות סימן לבנים? האם כך גם ה"נצבים" של פרשתנו? אתם נצבים לפני ה' אלוהיכם והוא נצב ומתקיים עליכם, משום שאתם נושאים את בשורת האמונה והתורה - האם לכך מכון משה (בין השאר)?
⁹ משה רואה, ראה במקור שם.
¹⁰ תשובת מדרש זה לשאלתנו לעיל היא: כן! אפשר וצריך לקשור את ה"נצבים" של האבות (חלום יעקב והכנסת אורחים של אברהם) עם הנצבים של פרשתנו. לחבר את הנצבים הראשון עם האחרון שבתורה. ובתוכם, מוסיף מדרש זה, את הנצבים של מעמד הר סיני: "ויתיצבו בתחתית ההר". ואנו נוסיף דרשה משלנו: הקב"ה ניצב ע"ג יעקב ובניו, מרגע "ארמי אובד אבי" שנאלץ לגלות לחרון, עד שיתגורר, עד שייצאו ממצרים, יתייצבו במעמד הר סיני ובשנית "אתם נצבים" בערבות מואב ערב הכניסה לארץ ישראל. מכאן ואילך יש לעם ישראל אחריות של מי שניצב בכוחות עצמו, כלפי פנים וחץ וגם ביחסו עם הקב"ה: "אתם נצבים לפני ה' אלהיכם" ולא עוד הוא ניצב מעליכם. ראה דברינו **הנסתרות והנגלות** בפרשה זו.
¹¹ שלוש הצבות עושה יעקב בחזרתו לארץ. הראשונה מיד בכניסתו לארץ, ליד שכם. השנייה בבית אל לקיים את נדרו והשלישית, מצבת קבורת רחל האשה האהובה שנפטרה בכניסה לארץ ולא זכתה להתייצב בה. ובין ההצבה הראשונה לשנייה - מעשה דינה בשכם.
¹² בקורת קשה יש לריש לקיש על המזבח שהציב יעקב מיד בכניסתו לארץ וקרא לו אל אלוהי ישראל. והרי זה לכאורה כאברהם שבכניסתו לארץ הקים מזבח וקרא בשם ה' וגם שם הוא בבית אל. ראה בראשית פרק יב: "וַיֵּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'!" (ראה גם המדרשים שבהליכתו של אברהם לעקדה הוא פונה לקב"ה ואומר: "שאתה הוא אלוה בעליונים ובתחתונים ונגלית עלי ואמרת לי אני יחיד ואין כמוני בעולם ואתה יחיד שאין כמוך צדיק בעולם"). האם ריש לקיש לשיטתו כפי שראינו בהערה 8? כך או כך, יש כאן בקורת קשה על יעקב שצריכה עיון מיוחד. האם גם הצבה או נצבים זה הוא מעשה אבות סימן לבנים? האם בני ע"ד ישראל (בני יעקב), מוזהר לא להיסחף בהיותו 'עם סגולה' ונושא את לפיד האמונה באל אחד ולא לחשוב שהוא יחיד ומיוחד - 'אלוה בתחתונים'? לזכור תמיד שהנצבים הוא לפני ה' אלוהיכם" ולא לשאת את שם ה' לשוא כלפי פנים וכלפי חוץ?
¹³ שני 'נצבים' מצאנו אצל יוסף, בתחילת סיפור 'יוסף ואחיו' ובסופו. בתחילתו, נצבת-עומדת אלומתו של יוסף כנגד אלומות שאר אחיו; ולא עוד, אלא שהן משתחוות לו! ולקראת סופו של הסיפור, ברגע ההתגלות שלו לאחיו, לאחר שהתקיים החלום הראשון אך לא (טרם) השני, לא יכול יוסף להתאפק לנוכח כל האנשים הנצבים עליו (עליו כתוב, לא לפניו), והוא מפסיק את התנכרותו לאחיו וממילא גם את התנכרותו לאביו, למשפחתו ולמוצאו הוא.

רמב"ן בראשית פרק מה פסוק א

ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו - לא יכול לסבול שיהיו המצרים נצבים עליו ושומעין שאחיו מתביישין בהודעו להם, לשון רש"י. ... והנכון בעיני, שהיו שם מבית פרעה ומן המצרים אנשים רבים ייחלו פניו למחול לבנימין כי נכמרו רחמיהם על תחנוני יהודה. ולא יכול יוסף להתחזק לכולם. ויקרא לעבדיו הוציאו כל איש נכרי מעלי כי אדבר עמהם, ויצאו מעליו, ובצאתם מעליו נתן את קולו בבכי.¹⁴

וְלֹא־יִכְלֶה עוֹד הַצְּפִינֵנו וְתִקְחֵלֹ תִּבְתַּת גִּמְא וְתִחְמַרְהָ בְּחִמְרָ וּבְזָפְתָ וְתִשָּׂם בָּהּ אֶת־הַיְלָד וְתִשָּׂם בְּסוּף עַל־שֵׁפֶת הַיָּאָר׃
וְתִתְצַב אַחֲתוֹ מִרְחֵק לְדַעָה מִה־יַּעֲשֶׂה לוֹ׃ (שמות ב ג-ד).¹⁵

לָךְ אֶל־פְּרַעַה בְּבִקְרֵה הַנָּה יֵצֵא הַמִּימָה וְנִצְבְּתָ לְקִרְאָתוֹ עַל־שֵׁפֶת הַיָּאָר וְהַמָּטָה אֲשֶׁר־נִהְפְּךָ לְנַחֵשׁ תִּקַּח בְּיַדְךָ׃ (שמות ז טו).¹⁶

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הֶעָם אֲלֵהֶעָם אֶל־תִּירָאוּ הַתִּיֻצְבוּ וְרֵאוּ אֶת־יְשׁוּעַת ה' אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם וְכוּ׃ (שמות יד ג).¹⁷

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דזויהי פרשה ב

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אֵל תִּירָאוּ הַתִּיֻצְבוּ וְרֵאוּ" - הרי משה מזרזן, להודיע חכמתו של משה היאך היה עומד ומפייס לכל אותם האלפים והרבבות ... "התיצבו וראו את ישועת ה'" - אמרו לו ישראל: אימתי? אמר להם משה: היום שרת עליכם רוח הקדש. שאין יציבה בכל מקום אלא רוח הקדש.¹⁸

¹⁴ ראה גם פירוש אלשיך שמבחין בין עבדי יוסף וגרי ביתו שנצבו שם, ובין אורחים רמי מעלה שבאו לחלות את פני יוסף השליט המשנה למלך מצרים. שתי קבוצות אלה הם הנצבים שיוסף ביקש להוציא מעליו. כל אלה קראו לו, לדברי רמב"ן, לשים סוף לסאגה הקשה הזו ולרחם על בנימין. רק האחים - האלומות הנצבות וכלמות ומבושות - נשארו 'נצבים' לפני יוסף כאשר הוצאו כל שאר הנצבים. ראה תיאור הפיוס הגדול של יוסף ואחיו בבראשית רבה צג ט: "אמר ר' חייא בר אבא: כל הדברים שאת קורא שדבר יהודה ליוסף בפני אחיו עד שאת מגיע ולא יכול יוסף להתאפק, היה בהם פיוס ליוסף ופיוס לאחיו ופיוס לבנימין. פיוס ליוסף, ראו היאך נתן נפשו על בניה שלרחל, פיוס לאחיו ... ראו היאך הוא נתן נפשו על אחיו, פיוס לבנימין, אמר לו כשם שנתתי נפשי על אחיך כך אני נתן נפשי עליך". על הקשר של התוודעות יוסף לאחיו עם הימים הנוראים בפתח, ראה בהמשך המדרש שם: "אבא כהן ברדלא אמר: אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה ... יוסף קטנן של שבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו ... לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא ... על אחת כמה וכמה". ונשאיר לשואבי המים לפתח עוד את "אתם נצבים כולכם היום", הן זה של משה בפרשתנו והן את ההקשר של מועדי תשרי הבאים עלינו לטובה, עם הנצבים של סיפור יוסף ואחיו: הקנאה והשנאה, הבושה והתוכחה, התחנונים והפיוס, וגם עמידתו הגאה של יהודה בפני יוסף.

¹⁵ אחרי אברהם, יעקב ויוסף, הדמות שמרכזת סביבה הכי הרבה נצ"ב ויצ"ב היא (כצפוי?) משה. אם לא טעינו, אזי כל האזכורים של שורש זה מספר שמות ועד סוף התורה, קשורים בצורה זו או אחרת במשה. ראש לכולם היא דווקא ההתייצבות של מרים, אחותו הגדולה של משה, השומרת עליו בחרדה כשהוא נתון בתיבה ביאור. ראה המדרש בגמרא מסכת סוטה יג ע"א שמרים מתנבאת: "עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל. וכיון שנולד משה, נתמלא כל הבית כולה אור, עמד אביה ונשקה על ראשה, אמר לה: בתי, נתקיימה נבואתיך! וכיון שהטילוהו ליאור, עמד אביה וטפחה על ראשה, אמר לה: בתי, היכן נבואתיך!". אבל מרים לא ממהרת להתייאש: "ותצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו, לידע מה יהא בסוף נבואתה". (ראה התייצבותה גם מול אביה עמרם כשזה מיהר לגרש את אשתו יוכבד כשהיא בהיריון בעת שגזר פרעה על הבנים, שמות רבה א ג). אולי ההתייצבות הזו של מרים נתנה כח ביד משה לעמוד בכל ההתייצבויות וה'נצבים' עליו ומולו, בדרכו הקשה כמושיע ישראל ממצרים ומנהיגם בשנות המדבר. ובזכות התייצבות זו גם נסלח למרים כשדברה על אודות האשה הכושית שלקח משה (סוטה ט ע"ב).

¹⁶ כך גם בשמות ח טז: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה הֲשִׁכֵּם בְּבִקְרֵה וְהַתִּיֻצַּב לְפָנַי פְּרַעַה הַנָּה יֵצֵא הַמִּימָה וְכוּ׃", וכן בשמות ט יג: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה הֲשִׁכֵּם בְּבִקְרֵה וְהַתִּיֻצַּב לְפָנַי פְּרַעַה וְאֶמְרָתְ אֱלֹהֵי לָהּ אֶמְרָה ה' אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת עַמִּי וְיַעֲבֹדֵנִי". משה שגדל בבית פרעה עומד נצב כעת מולו בדרישה: "שלח את עמי ויעבדוני". דרשות רבות נאמרו על התייצבות זו של משה, בשלושה פסוקים אלה. ראה גמרא זבחים קב ע"א אם הייתה זו התייצבות של מתן כבוד לפרעה כמלך מצרים, או שמא העזת פנים: "מלך הוא והסביר לו פנים", או: "רשע הוא והעז פניך בו!" (ראה דברינו [לחלוק כבוד למלכות](#) בפרשת וארא). ראה גם בשיר השירים רבה פרשה א: "חזית איש מהיר וגו' זה משה רבינו במלאכת המשכן, לפיכך לפני מלכים יתיצב זה פרעה". ההתייצבות לפני פרעה היא פרס למפרע למשה שעתיד להזדרז במלאכת המשכן. עוד ראה בשמות רבה ט שהתייצבות זו בשעה מוקדמת בבוקר היא על מנת לתפוס את פרעה בשעת עשיית צרכיו ואילו בשמות רבה יד למדנו שאדרבא, התייצבות זו היא על מנת שפרעה יעשה תשובה: "היה נתון כח ביד משה להשכים ולהתיצב לפני פרעה, כדי שיעשה תשובה".

¹⁷ ובני ישראל לא רק עומדים נצבים וצופים בישועת ה', אלא גם נכנסים לים סוף (אחרי היסוסים רבים שמתוארים במדרשים, ראה דברינו [ימרו על ים סוף](#) בפרשת בשלח) וזוכים לראות את המים הנצבים ולשורר על כך: "וַיְבָרֶחְם אֶפְרַיִם וַיְעַרְמוּ מִיָּם וַיִּצְבְּנוּ כְמוֹנֵד נְזִלִים קָפְאוּ תְהִמַּת בְּלָבִיָּם".

¹⁸ הרוח הקודש מביאה לשירה, כדברי שיר השירים רבה פרשה ב: "ר' אלעזר פתר קרייה בישראל בשעה שעמדו על הים. יונתי בחגוי הסלע, שהיו חבויים בסתרו של ים. הראיני את מראיך - התיצבו וראו את ישועת ה'. השמיעני את קולך זו השירה, שנאמר: אז ישיר משה". ומדרש ויקרא רבה כא א מחבר פסוקים אלה של נס קריעת ים סוף עם מזמור כז בתהלים שאנו אומרים כל חודש אלול ועד אחרי הושענא רבה: "לדוד ה' אורי וישעי". ואלה דברי המדרש: "בזאת יבא אהרן אל הקודש, זהו שכתוב (תהלים כז) לדוד ה' אורי וישעי ממי אירא ... אורי - בים ... וישעי - התיצבו וראו את ישועת ה'". אבל אנחנו רוצים לחזור לסיום של המכילתא: "אין יציבה בכל מקום, אלא רוח הקודש". בכל מקום! אצל אברהם, יעקב, משה לפני פרעה, קריעת ים סוף ולהלן מה שנסיפק להביא, עד "אתם נצבים היום לפני ה' אלוהיכם" בפרשה ועד "אתם נצבים" בלוח השנה - כל יציבה היא ברוח הקודש.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֵלֶיהוּשֶׁע בְּחַרְלָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הַלְחֵם בְּעַמְלֶק מִחֹר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־רֹאשׁ הַגְּבֻעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:

(שמות יז ט).¹⁹

וַיֵּרָא חֲתָן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה לְעַם וַיֹּאמֶר מִה־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לְעַם מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדְדָּךְ וְכָל־הָעָם נֹצֵב עֲלֶיךָ מִרְבֵּקָר עַד־עָרֵב:

(שמות יח יד).²⁰

וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לְקִרְאֵת הָאֱלֹהִים מִרְהַמְחָנָה וַיִּתְיַצְבוּ בְּתַחֲתֵית הָהָר:

(שמות יט יז).²¹

בראשית רבה פרשת ויצא פרשה סו

"והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו ... והנה ה' נצב עליו" ... רבנן פתרין ליה בסיני: "ויחלוס והנה סולם" - זה סיני; "מוצב ארצה" - "ויתיצבו בתחתית ההר"; "וראשו מגיע השמימה" - "וההר בוער באש עד לב השמים" (דברים ד יא).²²

וְהִיא כְּצֵאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֱהֱל יְקוּמוּ כָּל־הָעָם וְנֹצְבוּ אִישׁ פֶּתַח אֶהְלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרַי מֹשֶׁה עַד־ בָּאוּ הָאֱהֱלָה:

(ח).²³

לֹא־יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיכֶם פְּחֻדְכֶם וּמִוְרָאְכֶם יִתֵּן ה' אֱלֹהֵיכֶם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּדְרְכֶרְבָּהּ כַּאֲשֶׁר דָּבַר לְכֶם:

(דברים יא כה).²⁴

וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה הֲנִי קָרְבוּ יָמֶיךָ לְמוֹת קְרָא אֶת־יְהוּשֶׁע וְהִתְיַצְבוּ בָּאֶהֱל מוֹעֵד וְאַצְוֶנוּ וְיִלְךְ מֹשֶׁה וַיְהוּשֶׁע וַיִּתְיַצְבוּ בָּאֶהֱל מוֹעֵד:

(דברים לא יד).²⁵

שבת שלום ואתם נצבים

¹⁹ במלחמת עמלק בסוף פרשת שלח לך. ראה מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יח, שהתייצבות זו של משה על הגבעה ויהושע וצבאו על פני השדה למלחמה, הם מידיים. התייצבות בצו 8. "והיה כי ישאלך בנך מחר - יש מחר עכשיו ויש מחר לאחר זמן: מחר לאמר מה זאת - הרי מחר לאחר זמן. מחר יהיה האות הזה (שמות ח יט) - הרי מחר עכשיו. מחר אנכי נצב על ראש הגבעה - הרי מחר עכשיו. מחר יאמרו בניכם לבנינו (יהושע כב כד) - הרי מחר לאחר זמן". ראה גם הקריאה של משה ליהושע להתחיל לתפוס פיקוד, במכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דעמלק פרשה א: "רבי אלעזר המודעי אומר: אמר לו משה ליהושע: יהושע, למה אתה משמר את ראשך? לא לכתר? צא מן המחנה והלחם בעמלק: מחר אנכי נצב - מחר נהיה עמכם מעותדים ועומדים על ראש הגבעה". תתחיל להיות נצב יהושע, לא לאורך זמן "אנכי נצב".

²⁰ הנצבים לפני פרעה עשה את שלו, הנצבים מול תשועת ה' בקריעת ים סוף גם הוא כבר מאחורינו והנה כעת עם ישראל עומד בתור ארוך למשה להוראת התורה ועשיית המשפט. כבר הארכנו לדון בנושא זה בדברינו [פרשת מינוי הדיינים](#) בפרשת יתרו, וכן בדברינו [אנשים חכמים ונבונים וידועים](#) בפרשת ואתחנן. כאן נזכיר בקצרה את מדרש מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי יח יד: "וירא חתן משה את כל אשר הוא עשה לעם - אמר לו: כמלך שיושב ועבדיו עומדין, כך אתה עושה להן לישראל. מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך?". האם לא רואה משה את התור הארוך הנצב מולו? עכ"פ, זכה יתרו שתהיה פרשה זו קשורה בשמו וכמו שדרשו חז"ל על כמה וכמה פרשות בתורה: מקושש, נחלות, פסח שני וכו' שראויה הייתה הפרשה להיאמר ע"י משה, אילולי שעמד יתרו, ומגלגלים זכות ע"י זכאי. מישהו היה צריך להפנות את תשומת לבו של משה לכל הנצבים וזכה יתרו חותנו.

²¹ עם ישראל מתייצב לקבלת התורה. היא ברית הר סיני, שהברית בפרשתנו "אתם נצבים" חוזרת ומאוששת אותה לדור הבנים. וכבר נאמרו מדרשים רבים על התייצבות זו של עם ישראל. ראה רש"י, שמות יט ב: "ויחן שם ישראל - כאיש אחד בלב אחד". ראה כל המדרשים הנאים על "[נעשה ונשמע](#)", אבל המדרש המרכזי על "ויתיצבו" הוא שנכפתה התורה על עם ישראל. ראה מסכת שבת פח ע"א: "ויתיצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא: מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כנגיית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם". האם ברית ערבות מואב, "אתם נצבים פה היום כולכם", באה לתקן כפייה זו? "נצבים" כנגד "ויתיצבו בתחתית ההר"?

²² הרי לנו שוב הקשר בין חלום יעקב ומעמד הר סיני, בין הסולם המוצב ארצה ובין העם המתייצב לרגלי ההר.

²³ עם ישראל מבית משתאה במשה ומכבדו בקימה (וגם כאן יש מי שדורש לגנאי (קידושין לג ע"ב). עוד כמה וכמה נצבים יש לנו אצל משה שלא נספיק הפעם לדרוש. ראה משה בנקרת הצור, שמות פרק לד פסוקים ב וה: "וְהָיָה נִכּוֹן לִצְבָר וְעֵלִית בְּבִקְרָא אֶל־הַר סִינִי וְנֹצַבְתָּ לִי שֵׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר: ... וַיֵּרֶד ה' בְּעֶנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שֵׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם ה'". ראה גם שמות לג כא: "וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה מִקּוֹם אֲתִי וְנֹצַבְתָּ עַל־הַצּוּר". ושם התגלו למשה "ג המידות שאנו מרבים להזכיר בתפילות הימים הנוראים. עוד מצאנו במינוי שבעים הזקנים, סנהדרין הראשונה, במדבר יא טז: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה אֶסְפְּהֶלִי שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעֵת פִּיהֶם זְקֵנֵי הָעָם וְשִׁטְרֵיו וְלִקְחֵת אִתָּם אֶל־אֶהֱל מוֹעֵד וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ". ומי נצב כנגד משה? דתן ואבירם שהתריסו כנגדו, במדבר טז כז: "וַיִּדְתָּן וְאֲבִירָם יֵצְאוּ נֹצְבִים פֶּתַח אֶהְלֵהֶם וְנִשְׁיָהֶם וּבְנֵיהֶם וְטָפְסָם". ויש שאומרים שכבר במצרים יצאו הם כנגד משה כאשר יצא מעם פרעה, שמות ה כ: "וַיִּפְגְּעוּ אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אֶהֱרֹן נְצִיבִים לְקִרְאֵתֶם בְּצִאתֶם מֵאֶת פְּרֵעָה".

²⁴ וכן עוד קודם בדברים ז כד: "וַנִּתֵּן מַלְכֵיהֶם בְּיָדְךָ וְהִאֲבַדְתָּ אֶת־שְׂמֵם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא־יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הַשְּׂמַדְךָ אִתָּם".

²⁵ זה הנצב"ב האחרון בתורה. לצד ה"נצבים" של פרשתנו, בו משה מעביר את ההנהגה ליהושע תלמידו-ממשיכו, דרך הקב"ה. וכבר הרחבנו בנושא זה בדברינו [יפקוד ה' איש על העדה](#) בפרשת פנחס, ובדברינו [עזה כמוות האבה קשה כשאל קנאה](#) בפרשת וילך. ראה גם דברינו [חילופי דורות ומשמרות](#) בפרשת פנחס.

לשנים רבות בטוב ובנעימים

מחלקי המים

מים אחרונים: השורש יצ"ב או נצ"ב מופיע גם פעמים רבות בנ"ך וראוי למחקר, ואנו התמקדנו במופעיו בתורה וגם אותם לא השלמנו כדבעי.